

การพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร*
THE DEVELOPMENT OF CREATIVE TEACHING SKILLS OF DHAMMA TEACHING MONKS
IN PHICHIT PROVINCE

พระครูพิทุรนคราภิรักษ์, สุขเกษม ขุนทอง

Phrakhru Phitunnakharaphilak, Sukkasem Khuntong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: tassanapol.khem@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาของพระสอนศีลธรรมคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร 2) เพื่อพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรมคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรมคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 50 รูป เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง และกิจกรรมพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์ ร่วมกับแบบสำรวจระดับความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า

1. พระสอนศีลธรรม มีองค์ความรู้ด้านพระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาพร้อมที่จะถ่ายทอดให้เด็กนักเรียนในโรงเรียน แต่ต้องพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์เพิ่มอีก จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน 2) ทักษะการอธิบาย 3) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน และ 4) ทักษะการสรุปบทเรียน

2. ภาพรวมพบว่าพระสอนศีลธรรมมีทักษะการพัฒนาอยู่ในระดับที่สูงขึ้น หลังจากเข้ารับการฝึกอบรมกิจกรรมพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์ ตามโครงการพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

3. แนวทางการพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบการฝึกทักษะ 4 ด้านให้ประสบความสำเร็จต้องบูรณาการกับหลักธรรมอริยบท 4 อันประกอบไปด้วย 1) ฉันทะ 2) วิริยะ 3) จิตตะ และ 4) วิมังสา ทางพระพุทธศาสนา อันจะนำไปสู่การสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร

คำสำคัญ: การพัฒนา; ทักษะสร้างสรรค์; พระสอนศีลธรรม; คณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร

ABSTRACT

The objective of this research article is to 1) To analyze the conditions and problems of dhamma teaching monks in Phichit province 2) To develop creative teaching skills of dhamma teaching monks in Phichit province and 3) To present guidelines for developing creative teaching skills for dhamma teaching monks in Phichit province. Key informants: 50 monks Selected specific instruments used were a structured interview with an opinion survey. Data were analyzed in terms of content and percentage, arithmetic mean, and standard deviation. The results of the study found that

* Received July 14, 2025; Revised September 5, 2025; Accepted September 9, 2025

1. Buddhist monk teachers of morality have knowledge of the teachings of Buddhism ready to be passed on to students in schools but lack skills in four areas: 1) skills in introducing lessons, 2) skills in explaining, 3) skills in using teaching equipment, and 4) skills in summarizing lessons.

2. The overall results found that the monks who teach morality have higher development skills after receiving training under the project to develop morality teachers in schools.

3. The guidelines for developing creative teaching skills through the training of four key areas must be integrated with the Buddhist principle of the Four Iddhipada, which consist of 1) Chanda (aspiration), 2) Viriya (perseverance), 3) Citta (concentration), and 4) Vimamsa (investigation). This integration will lead to creative teaching practices for Buddhist monk teachers of morality in the Sangha of Phichit Province.

Keywords: Development; Creative skills; Buddhist monks; Phichit Province monks

บทนำ

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์และสังคม โดยมุ่งสร้าง คุณภาพชีวิตที่ดี ควบคู่กับการยกระดับ “ทุนทางสังคม” และ “ทุนทางวัฒนธรรม” ของประเทศ ซึ่งรวมถึงการส่งเสริมให้สถาบันศาสนาเป็นกลไกสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกสาธารณะ อันเป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) แผนฯ ฉบับดังกล่าวได้วางวัตถุประสงค์และเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่มมีความมั่นคงทางสังคมและจิตใจ สามารถอยู่ร่วมกันบนหลักธรรมาภิบาล มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ โดยเน้นแนวคิด “ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” และการพัฒนาคนทั้งด้าน ความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม ควบคู่กัน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ดังนั้น โครงการต่าง ๆ ที่ใช้ศาสนาเป็นฐาน เช่น “โครงการพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา” ยังคงมีความสำคัญในฐานะมาตรการพัฒนาทุนมนุษย์ที่ไม่เพียงส่งเสริมการเรียนรู้ทางวิชาการ แต่ยังปลูกฝัง จริยธรรมแก่เยาวชนให้สามารถเติบโตท่ามกลางบรรยากาศที่เต็มไปด้วยศาสนาและคุณธรรม อันจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543)

ที่มาของโครงการพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา โดยตั้งแต่ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา กระทรวงวัฒนธรรม (วธ.) กับกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ได้ทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เพื่อดำเนินโครงการพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา โดยมุ่งหมายให้มีพระสอนศีลธรรม 1 รูป ต่อสถานศึกษา 1 แห่งในตำบล ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ โดยจัดส่งพระสงฆ์ผู้มีความรู้ความสามารถด้านพระพุทธศาสนาไปทำหน้าที่สอนศีลธรรมในสถานศึกษา (พระวิสุทธิภัทรธาดา (ประสิทธิ์ พรหมรส), 2556 หน้า 37) ให้รับภาระเป็นผู้ช่วยสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาหรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับแผนการจัดการศึกษา (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2548) ทั้งในระดับชั้นประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และเพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคูณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข (บุญหนา จิมาโนง และคณะ, 2551) ต่อมาในปี พ.ศ. 2551 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้โอนภารกิจจากกระทรวงวัฒนธรรม (วธ.) ไปสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) เพื่อให้การดำเนินงานเกิด

ประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) เป็นผู้ดำเนินการ (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2548)

ในประเด็นดังกล่าวข้างต้น พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา เป็นหนึ่งในการวางแนวทางการพัฒนาคุณธรรมให้เริ่มจากเยาวชน เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2546 โดยข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการ ในการสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์ เข้าไปสอนศีลธรรมในสถานศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษาเพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคูณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุขริเริ่มโดยกรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม สนับสนุนสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่มีความต้องการพระเข้าสอนวิชาธรรมะในสถานศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน 10,000 กว่าโรงเรียน มีความต้องการพระสงฆ์ไปให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ปีงบประมาณ 2548 – 2550 ได้รับอนุมัติงบกลางจากคณะรัฐมนตรี เพื่ออุดหนุนโครงการพระสอนศีลธรรม ได้รับอนุมัติเพิ่มเป็นจำนวน 10,000 รูป ในปี พ.ศ. 2551 จะได้รับอนุมัติเป็น 20,000 รูป คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2550 ให้งบประมาณโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไปตั้งที่กระทรวงศึกษาธิการ พร้อมทั้งมอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินโครงการ ซึ่งพระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่ยังต้องการ การขึ้นด้านทักษะและแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการขึ้นด้านบทบาทและแนวทางที่เหมาะสม ว่าต้องทำอะไร แนวทางต่อไปนี้จะช่วยให้พระสอนศีลธรรมและผู้สนใจทั่วไป มีความเข้าใจและทำงานได้ตามเป้าประสงค์

จากนโยบายรัฐบาลในเรื่องการพัฒนาคูณ และสังคมที่มีคุณภาพ ที่ระบุว่า “การส่งเสริมให้เด็กนักเรียน เกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง มีคุณธรรมเอื้ออาทรต่อผู้อื่น รวมทั้งส่งเสริมให้มีการนำศีลธรรมและคุณธรรมมาใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต” จะเห็นได้ว่าการพัฒนาคูณ เป็นเรื่องสำคัญของประเทศชาติที่จะส่งเสริมให้คนไทย ดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข โดยเฉพาะกลุ่มเด็ก และเยาวชนที่จะเป็นบุคลากรในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความคืบหน้า จะเป็นกลุ่มที่ต้องได้รับการพัฒนาจากภาครัฐเป็นอย่างยิ่ง แต่ปัญหาส่วนหนึ่งที่พบ คือ พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังขาด “ทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์” จึงไม่สามารถสร้างภูมิคุ้มกันของเด็กกับเยาวชน นักเรียนนักศึกษาที่จะต้านทานกับสภาพปัญหาต่างๆ ของสังคม (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2548 หน้า 57) ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, พ.ศ. 2566 – 2570)

ในส่วนของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทยในภาพรวมมีแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องจากผลของการยกระดับสุขภาวะ การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้น ตามดัชนี การพัฒนามนุษย์ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติสะท้อนว่าคนไทยทุกช่วงวัยมีความรู้ความสามารถ โดยรวมเพิ่มขึ้น แต่กลับพบว่ามีความรู้ด้านการอ่านหรือการศึกษาหาความรู้ลดลง และมีจำนวนเยาวชน ที่ไม่ได้เรียนและไม่ได้ทำงานใดๆ เพิ่มขึ้น ทำให้ศักยภาพของเยาวชนกลุ่มนี้ไม่ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์และไม่ได้รับการพัฒนา ซึ่งประเด็นด้านการพัฒนาทุนทรัพยากรมนุษย์เชิงคุณภาพเป็นความท้าทายที่สำคัญของไทยมาโดยตลอด จากระบบและคุณภาพการศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ต่ำจากรายงาน ขององค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา ที่ทำการทดสอบความรู้ความเข้าใจของนักเรียน อายุ 15 ปีทั่วโลกในด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการอ่าน พบว่านักเรียนไทยร้อยละ 59.5 อยู่ในกลุ่ม ที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และมีนักเรียนไทยเพียงร้อยละ 0.18 ที่ทำคะแนนได้ในระดับสูงกว่าค่ามาตรฐาน ทั้งยังขาดความเชื่อมโยงระหว่างระบบการศึกษาและตลาดแรงงาน และยังไม่มียุทธศาสตร์ข้อมูลอุปสงค์และอุปทานกำลังคนของประเทศเพื่อประกอบการวางแผนพัฒนากำลังแรงงาน ที่จะช่วยระบุถึงสมรรถนะและทักษะที่จำเป็นของ

งานแต่ละอาชีพซึ่งเป็นสิ่งที่ภาคธุรกิจให้ความสำคัญมากกว่าคุณวุฒิทางการศึกษา จึงเป็นข้อจำกัดในการผลิตและยกระดับทักษะแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและทิศทาง การปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศสู่ฐานนวัตกรรม ที่มีแนวโน้มความต้องการทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากยิ่งขึ้น อาทิ ความรอบรู้ด้านดิจิทัล การจัดการข้อมูล ปัญญาประดิษฐ์ โค้ดดิ้ง รวมไปถึงทักษะที่เทคโนโลยีไม่สามารถทดแทนได้ โดยเฉพาะทักษะทางพฤติกรรม อาทิ ทักษะมนุษย์ การคิดเชิงวิพากษ์ การทำงานเป็นทีม หรือความคิดสร้างสรรค์

ทั้งนี้ แนวโน้มโครงสร้างประชากรที่คาดว่าจะมีกลุ่มประชากรวัยเรียนลดลง ส่งผลให้การขยายสถานศึกษาในเชิงปริมาณลดความจำเป็นลง และเป็นโอกาสในการยกระดับคุณภาพ ความเสมอภาค และประสิทธิภาพทางการศึกษา หากสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการบริหารจัดการทรัพยากรการศึกษา และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล และความแพร่หลายของการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่มากขึ้น ช่วยขยายโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ที่ไม่จำกัด เฉพาะในห้องเรียน อาทิ การเรียนรู้ทางไกล การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ที่สนับสนุนศักยภาพรายบุคคล ที่จะมีบทบาทสำคัญในการตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจากการประเมินภาพรวมของบริบทและสถานะของทุนทางสังคมของประเทศไทย บ่งชี้ให้เห็นว่าในช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้าง เพื่อมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม ด้วยการกระจายโอกาส สร้างความเสมอภาค และลดความเหลื่อมล้ำทั้งในเชิงรายได้ ความมั่งคั่ง เชิงพื้นที่ และโอกาสในการแข่งขันของภาคธุรกิจ โดยการกระจายการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจและเมือง เพื่อกระจายประโยชน์จากความสำเร็จทางเศรษฐกิจ กระจายโอกาสเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งสร้างความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานโลจิสติกส์ และดิจิทัลเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจและพื้นที่เมือง เพื่อให้คนทุกกลุ่ม สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี ทั้งการเข้าถึงแหล่งความรู้ แหล่งเงินทุน และสวัสดิการทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางให้มีโอกาสได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

อาจกล่าวได้ว่า พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา มีความจำเป็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในกลุ่มเปราะบาง อันได้แก่เด็กและเยาวชน เพื่อนำธรรมะแก้ไขปัญหามารยาทของสังคมที่เรื้อรัง โดยเน้นเสริมสร้างโอกาสทางการเพิ่มทักษะ 4 ด้าน คือ 1) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน 2) ทักษะการอธิบาย 3) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน และ 4) ทักษะการสรุปบทเรียนด้านเนื้อหา การพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์ที่มีการบูรณาการอย่างเป็นระบบให้กับพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมความมั่นคงในชีวิตให้ทุกคนในสังคมได้รับความคุ้มครองทางสังคมอย่างเหมาะสมเพียงพอ สามารถหลุดพ้นจากภัยอันตรายอันไม่พึงประสงค์ได้

ดังนั้น การมุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาให้สามารถแข่งขันได้กับสังคมภายนอก และมีการเติบโตด้านองค์ความรู้อย่างยั่งยืน จึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะการพัฒนาสภาพแวดล้อมให้ได้รับการสนับสนุนและการพัฒนาที่เหมาะสม เพื่อเข้าถึงกลุ่มเปราะบางคือ เด็กและเยาวชน ให้มีโอกาสศึกษาและรับรู้พระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา แล้วนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสมในชีวิตประจำวัน จนสามารถสร้างเครือข่ายที่เชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญ การเสริมสร้างการสอนเชิงสร้างสรรค์สำหรับพระสอนศีลธรรมนั้นยังถือเป็นหัวใจในการยกระดับบทบาทของพระภิกษุในสถานศึกษา ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ถ่ายทอดหลักธรรม แต่ยังต้องพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียน สามารถเชื่อมโยงธรรมะเข้ากับชีวิตจริง

ในโลกยุคดิจิทัล การสอนเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นทั้งกลไกในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และเป็นพลังในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและมีภูมิคุ้มกันต่อปัญหาสังคมในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ สภาพปัญหาพระสอนศีลธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรมของคณะสงฆ์จังหวัด

พิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง โครงการพัฒนาเสริมทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรม (อบรม) ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมไม่สมบูรณ์ การตรวจสอบสามเส้า และการติดตามประเมินผล (นิเทศ) การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตพื้นที่

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่จังหวัดพิจิตร แบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร เป็นศูนย์การการทำงานที่กำกับดูแลพระสอนศีลธรรม โดยตรง

ขอบเขตด้านเนื้อหา

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการกับบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนา (อิทธิบาท 4) สำหรับการพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรมใน 4 ประเด็น ดังนี้ 1) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน 2) ทักษะการอธิบาย 3) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน และ 4) ทักษะการสรุปบทเรียนด้านเนื้อหา

ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้แบ่งออกไป 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ในประเด็น การวิเคราะห์สภาพปัญหาพระสอนศีลธรรม ได้แก่ พระสอนศีลธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร จำนวน 15 รูป เลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์ เป็นพระสอนศีลธรรมที่มีประสบการณ์สอนมากกว่า 10 ปีขึ้นไป ที่ยินดีและเต็มใจให้ข้อมูล

กลุ่มที่ 2 ในประเด็น การพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรม ได้แก่ พระสอนศีลธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร จำนวน 50 รูป เลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์ เป็นพระสอนศีลธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรที่มีประสบการณ์สอนน้อยกว่า 2 ปี ที่ยินดีและเต็มใจเข้าร่วมโครงการ

กลุ่มที่ 3 ในประเด็น กระบวนการพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ได้แก่ วิทยากรในการพัฒนาทักษะเชิงสร้างสรรค์สำหรับพระสอนศีลธรรม จำนวน 6 รูป/คน เลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์เป็นผู้ที่มีองค์ความรู้และมีประสบการณ์ด้านการพัฒนาทักษะเชิงสร้างสรรค์และพระสอนศีลธรรม จำนวน 50 ที่ยินดีและเต็มใจเข้าร่วมโครงการ อบรมการพัฒนาทักษะใน 4 ประเด็น ดังนี้ 1) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน 2) ทักษะการอธิบาย 3) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน และ 4) ทักษะการสรุปบทเรียนด้านเนื้อหา

กลุ่มที่ 4 ในประเด็น นำเสนอแนวทางการพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรม ได้แก่ วิทยากรในการพัฒนาทักษะเชิงสร้างสรรค์สำหรับครูสอนศีลธรรม จำนวน 6 รูป/คน ครูพี่เลี้ยง จำนวน 15 คน รวมทั้งหมด 21 รูป/คน เลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นการ

พัฒนาทักษะเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรม ที่ยินดีและเต็มใจเข้าร่วมโครงการ ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2567 – เดือนธันวาคม พ.ศ.2567 รวมเป็นระยะเวลา 6 เดือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้มีการกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง และชุดกิจกรรมการพัฒนาทักษะสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรมใน 4 ประเด็น ดังนี้ 1) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน 2) ทักษะการอธิบาย 3) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน และ 4) ทักษะการสรุปบทเรียนด้านเนื้อหา ร่วมกับแบบประเมินการพัฒนาทักษะฯ ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมไม่สมบูรณ์ โดยผู้วิจัยจะเข้าไปร่วมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมบ้างตามที่เห็นสมควร เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยกัน และกลุ่มเป้าหมายจะรู้ตัวว่ากำลังถูกสังเกต

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อให้ง่ายต่อการจัดเก็บข้อมูลในระดับบุคคล (Individual Unit of Analysis) ใช้เทคนิคแผนที่ความคิด (Mind Map) ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจในความซับซ้อนต่างๆ ที่แสดงให้เห็นความสำคัญ ของการจำ ซึ่งมีลักษณะเชื่อมโยงกับกระบวนการทำงานของสมอง ที่มีลักษณะเหมือนกิ่งก้านขยายเชื่อมโยงแตกต่างกันไปอย่างทั่วถึง

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ผู้วิจัยจะใช้เทคนิคการตรวจสอบสามเส้า ในเรื่องของ คน สถานที่ และเวลา และใช้เทคนิคการคืนข้อมูลกลับไปยังกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และตรวจสอบโดย “ผู้ทรงคุณวุฒิ” ที่มีความรู้ ความชำนาญ ทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เทคนิค การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหา (Content analysis) ได้แก่ การจำแนกชนิดหมวดหมู่ การเปรียบเทียบความเหมือนความต่าง การหาค่าความเกี่ยวโยง การหาค่าคำอธิบาย และสร้างข้อสรุป จากนั้นจึงนำเสนอข้อมูลที่รวบรวมได้ดังกล่าวด้วยวิธีการพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

1. สรุปผลวิเคราะห์สภาพปัญหาของพระสอนศีลธรรมภาพรวม

“จุดแข็ง” ของพระสอนศีลธรรม คือ มุ่งองค์ความรู้ ความสามารถด้านการสอนด้านศีลธรรม และธรรมศึกษา ตลอดจนรวมถึงมีความเข้าใจหลักธรรมและศีลธรรมเป็นอย่างดี เป็นผู้ที่น่าเคารพนับถือเคารพบูชาของพุทธศาสนิกชนและบุคคลทั่วไป เป็นผู้รู้บริบทของบุคคล ชุมชน (สถานศึกษาและพื้นที่) อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนและโรงเรียนที่เข้าไปสอนศีลธรรม มีความมุ่งมั่นตั้งใจ เสียสละของพระสอนศีลธรรม มีเมตตา เสียสละ มีความเอื้อเฟื้อต่อนักเรียน เป็นตัวอย่างแบบอย่างความมีคุณธรรม สามารถส่งเสริมคุณธรรมและสามารถสร้างความเข้าใจในพุทธศาสนาแก่เยาวชน สามารถช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการพัฒนาตนเองทั้งด้านจิตใจและพฤติกรรมในส่วนความดีได้ด้วยต้นแบบที่ดี ปัจจุบันได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษาจากวิทยาลัยสงฆ์ จากสถาบันอื่นๆ จึงสามารถนำความรู้มาปรับใช้ให้เข้ากับการสอนได้เป็นอย่างดี

พระสงฆ์เป็นที่เคารพนับถือในสังคมเป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณ มีประสบการณ์ในการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน เป็นศูนย์กลางของค่านิยมการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณี พระธรรมวินัย เป็นต้นแบบในการรักษาระเบียบวินัย เป็นศูนย์กลางการสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์ที่ดีของสังคม ได้รับการส่งเสริมการมีหลักการสอนเป็นวิชาการจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับรองเป็นมาตรฐาน การเข้าถึงเยาวชนตามโรงเรียนอย่างใกล้ชิด

ในประเด็นของ “จุดอ่อน” พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนขาดความรู้ด้านจิตวิทยาหลักการสอนแต่ละช่วงวัย การใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอนน้อยไม่ต่อเนื่อง เทคนิควิธีการในการจัดการเรียนการสอนขาดแคลนสื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่จะนำมาใช้สอน ขาดทักษะความรู้ในการใช้สื่อเทคโนโลยี ขาดองค์ความรู้ด้านการเขียนแผนการสอน การปรับตัวเข้ากับยุคสมัย การขาดทักษะในการสอน การขาดอุปกรณ์และสื่อการสอนทันสมัย การขาดการประสานงานกับครู ความไม่สม่ำเสมอในการสอน ขาดความรู้ความเข้าใจด้านทักษะในการสอน ขาดการประเมิน อาจขาดความเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าศีลธรรมเป็นเรื่องไกลตัว ไม่มีคู่มือที่ตายตัวเหมือนตำราเรียน ต่างคนต่างสอน ต่างความรู้ความสามารถของคนที่ได้รับรู้และเรียนรู้ พระสอนศีลธรรมบางรูปไม่มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของการสอน (ไม่มีจรรยาบรรณในวิชาชีพของความเป็นครู) ทำให้ครูและนักเรียนไม่เชื่อถือ เด็กไม่มีความสนใจด้านการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาโดยตรงและมีจิตใจไม่สงบไม่ค่อยมีสมาธิที่มั่นคงและหยุดนิ่ง มีอารมณ์แปรปรวนต่อสถานการณ์ เหตุการณ์ได้ง่าย

อาจกล่าวได้ว่า การสอนศีลธรรมโดยพระสอนศีลธรรม ถือเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาให้แก่เด็กและเยาวชนซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาสังคมในระยะยาวอย่างไรก็ตามการสอนศีลธรรมในปัจจุบันก็เผชิญกับความท้าทายในโอกาสใหม่ๆ ไปพร้อมกัน (โอกาสในการพัฒนา) ด้านเทคโนโลยี ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความต้องการของสังคม และความร่วมมือจากหลายภาคส่วนนโยบายภาครัฐที่ส่งเสริมให้มีการสอนศีลธรรมในสถานศึกษา พระสอนศีลธรรม เป็นพระที่อยู่ในพื้นที่ที่จะรู้จักกับสถานศึกษา บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน การบริหารและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในรูปแบบ “บวร” ซึ่งยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน การได้รับการพัฒนาในหลักสูตรพระสอนศีลธรรมมาก่อนการพัฒนาทักษะการสอนและการสื่อสารของพระสอนศีลธรรมเพื่อให้เข้าถึงนักเรียนในทุกระดับวัย การได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานสอนศีลธรรม เรียงวิเคราะห์หลักสูตรการสอน ผูกเขียนแผนการสอน มีโอกาสในการเรียนต่อปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก จังหวัดพิจิตรมีสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มจร. (วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร) เพื่อพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในจังหวัดพิจิตร มีหลักสูตรการสอนที่ชัดเจนครอบคลุมและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ควรมีการจัดรายการวิชาการสอนศีลธรรมให้พระผู้สอนศีลธรรม ให้เป็นหลักสูตรการสอนเพื่อให้เข้ากับระดับชั้นของผู้เรียน ให้พระสอนศีลธรรมมีการประยุกต์ใช้อุปกรณ์ช่วยการสอนและสื่อการสอนในชีวิตประจำวัน กำหนดมาตรฐานคุณธรรมของพระสอนศีลธรรมและส่งเสริมการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อการเป็นแบบอย่าง มีโอกาสการใช้ AI ในการปฏิบัติการเรียนการสอนให้เข้าใจ

สรุปได้ว่า การให้ความสำคัญและความร่วมมือของผู้บริหาร ครู นักเรียน และคนที่เกี่ยวข้องความต่อเนื่องในการปฏิบัติการสอนของพระสอนศีลธรรมเนื่องจากมีภารกิจนิมิตต์สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมวัฒนธรรมสมัยใหม่ ความสนใจของเยาวชนในเรื่องศาสนา ศีลธรรมลดลง การเดินทางไปสอนลำบาก เวลาในการสอนจำกัดอาจไม่เพียงพอต่อการถ่ายทอดเนื้อหาเชิงลึกการขาดทักษะในการสื่อสาร พระไม่มีทักษะในการสื่อสารที่ดีอาจทำให้เนื้อหาที่สอนไม่น่าสนใจและไม่สามารถเข้าถึงผู้เรียนได้หลักสูตรและเนื้อหาพระสอนศีลธรรมมักจะมีปัญหาเกี่ยวกับการเชื่อมโยงกับทางโรงเรียน เช่น หลักสูตร,การจัดตารางการสอน เป็นต้น ผู้อำนวยการสถานศึกษา (ผอ.) ในบางโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญ ไม่ให้ความร่วมมือในการเรียนการสอน ชั่วโมงเรียนศีลธรรมมักถูกจัดในช่วงเวลาที่นักเรียนมีความสนใจลดลง หรือถูกตัดออกเนื่องจากต้องให้ความสำคัญกับวิชาหลัก เงินเดือนน้อยและพระที่สอนนั้นส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ และไม่เข้าถึงเทคโนโลยีจึงทำให้เวลาสอนเด็กก็ไม่มี ความสนใจและไม่เข้าใจในการสอน พระขาดเทคนิคในการโน้มน้าวเด็กนักเรียน ผู้เรียนไม่ให้ความสนใจในขณะที่ดำเนินการเรียนการสอน การเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมเด็กยุคใหม่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีและวัตถุนิยมทำให้ไม่สนใจการเรียนศีลธรรมจากพระสงฆ์

2. กระบวนการพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรมคณะสงฆ์

ด้านการปฏิบัติตามแผน ในการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์ของพระสอนศีลธรรม มีการควบคุมและกำกับดูแลให้ผลเป็นไปตามแผนที่วางไว้ และต้องมีการแยกงานกันทำทั้งในส่วน ของ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน จะต้องช่วยกันและต้องมีการประสานงานจากคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรเข้ามาช่วย ในการดำเนินการตามแผนที่วางไว้อย่างรอบครอบ และเปิดโอกาสให้พระภิกษุทั่วไปที่มีศักยภาพได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการดำเนินงาน พร้อมทั้งสมัครเป็นพระสอนศีลธรรมรุ่นใหม่ เพื่อให้มีจำนวนเป็นที่ต้องการมากขึ้น ตามแผนงานที่วางไว้ และต้องมีการปรับเปลี่ยนการทำงานตามสภาพแวดล้อมของโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับ พื้นที่ดำเนินงาน รวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้โรงเรียนต่างๆ ทั่วไปได้รับรู้ถึงบทบาทพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียน ตรึงส่งผลดีที่จะทำให้เด็กนักเรียนมีการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา พร้อมกับทั้งจะต้องมี ผู้รับผิดชอบโดยตรง ได้ปฏิบัติงานที่ชัดเจนขึ้น และกระทำด้วยความต่อเนื่องในการทำงานไม่ขาดตอน อันเป็น ผลสำเร็จต่อการปฏิบัติงานของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร

ในประเด็นการพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรม ด้านกระบวนการตรวจสอบ การติดตามประเมินผลจะต้องเป็นการติดตามผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติงานตามแผนงาน และจะต้องมีการ ติดตามเป็นระยะตามแผนงานที่ชัดเจน และมีการกระทำที่ต่อเนื่องไม่ละทิ้งสิ่งนั้นไปจากความรู้สึกรักของตัว ทำ สิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัดอยู่ในใจเสมอ และจะต้องมีการนำผลของการติดตามไปดำเนินการแก้ไขใน ลำดับต่อไป ดังนั้น ในการพัฒนาการติดตามประเมินผลจะต้องมาจากการปฏิบัติงานและทราบถึงผลของการ ปฏิบัติงานนั้นมีข้อผิดพลาดของข้อเสนอแนะและข้อที่ต้องแก้ไขอย่างไรและปรับปรุง เพื่อดำเนินการต่อไปจน ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับกระบวนการ “วงจรเดมมิง” อันนำไป ประยุกต์ใช้กับหลักธรรมให้เป็นการพัฒนาไปสู่ความสำเร็จในภายภาคหน้าตามแผนงานที่กำหนด

กระบวนการพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรม ด้านการนำผลการประเมินไป ปรับปรุงแก้ไข จะต้องมีการกระบวนการตามหลักของ PDCA ให้เป็นไปตามวงจรการบริหารงานคุณภาพ กล่าวคือ ขั้นตอนแรกเป็นการวางแผนงานและลงมือปฏิบัติ เมื่อเจอข้อบกพร่องให้ทำการจดบันทึก จากการ ปฏิบัติงานให้มีการตรวจสอบ และประเมินผลการทำงานเพื่อวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติงานตาม แผน จากนั้นต้องนำไปปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในภาวะปัจจุบัน และดำเนินการอย่าง เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เพื่อความสมบูรณ์ของการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในขั้นตอนสุดท้ายของการ ทำงานจะต้องนำผลที่ได้จากการประเมินที่แท้จริงเพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์ และโรงเรียนซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่เข้ามาร่วมกันแก้ไขปรับปรุงและนำไปดำเนินการใหม่อีกครั้ง

สภาพการพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรม จำนวน 4 ทักษะ ได้แก่ 1) ทักษะ การนำเข้าสู่บทเรียน 2) ทักษะการอธิบาย 3) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน และ 4) ทักษะการสรุปบทเรียน ภาพรวมก่อนเข้าประเมินก่อนเข้ารับการอบรม อยู่ในระดับน้อย และเมื่อมีการพัฒนาทักษะการสอนเชิง สร้างสรรค์พระสอนศีลธรรม หลังเข้ารับการอบรม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการนำเสนอแนวทางการพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรม

ผู้วิจัยได้อธิบายการพัฒนาทักษะการสอนอย่างสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรมตามหลักอิทธิบาทธรรม นำมาบูรณาการกับการมีความคิดเชิงสร้างสรรค์ อันจะนำไปสู่การทำงานด้วยความพึงพอใจ รักในหน้าที่การ สอนธรรม ตลอดจนถึงการสอนธรรมอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับรับฟังความคิดเห็นของพระภิกษุสงฆ์ซึ่งอยู่ในการ ปกครอง และเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพื่อให้ผู้แสดงทางสังคม ได้นำเน้นกิจกรรมได้ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันส่งผลไปยังสถานศึกษา ในที่นี้ให้หมายถึงโรงเรียนที่มีพระสอนศีลธรรม อันจะนำไปสู่รูปแบบการเรียนการสอน

การพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรม ตามหลักอิทธิบาท 4 ในการทำงานซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ ในประเด็นนี้ ผู้มีส่วนได้เสียจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมตามหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งได้แก่ 1) “ฉันทะ” คือ ความพึงพอใจรักใคร่ และทำให้การทำงานด้วยความพึงพอใจ การกระทำอย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอนไม่ทอดทิ้งงานและการทำงานด้วยยินดี 2) “วิริยะ” ด้วยความขยันต่อการปฏิบัติงาน การสอนธรรมะก็จะทำให้การทำงานการวางแผนงานมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งปฏิบัติหน้าที่ด้วยเพียร 3) “จิตตะ” มีจิตตั้งมั่นตั้งใจในการทำงานด้านการตรวจสอบและนำผลไปประเมินนั้นผู้ดำเนินงานจะต้องมีจิตใจที่จดจ่อมุ่งมั่นไม่ทอดทิ้งงานที่ทำตามหลักเกณฑ์อย่างเต็มความสามารถ และ 4) “วิมังสา” ด้วยความไตร่ตรอง หมั่นสอดส่องดูแลการทำงาน พร้อมทั้งขับเคลื่อนการทำงานเป็นไปตามกำหนด ให้มีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

อภิปรายผล

1. สรุปผลวิเคราะห์สภาพปัญหาของพระสอนศีลธรรมคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร

ในประเด็น “จุดแข็งของพระสอนศีลธรรม” กล่าวคือ มีความรู้ความสามารถด้านการสอนด้านศีลธรรมและธรรมศึกษามีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม ศีลธรรมอย่างดี เป็นผู้มีความมุ่งมั่นตั้งใจ เสียสละ มีเมตตา มีความเอื้อเฟื้อต่อนักเรียน เป็นตัวอย่างแบบอย่างความมีคุณธรรม สามารถส่งเสริมคุณธรรมและสามารถสร้างความเข้าใจในพุทธศาสนาแก่เยาวชน สามารถช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการพัฒนาด้านจิตใจและพฤติกรรมในส่วนตัวได้ดีด้วยต้นแบบที่ดี ปัจจุบันได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษาจากวิทยาลัยสงฆ์ จากสถาบันอื่นๆ จึงสามารถนำความรู้มาปรับใช้ให้เข้ากับการสอนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับสมบรูณ์สุขสำราญ, (2544) กล่าวว่า การพัฒนาคนและกลุ่มบุคคล พระจำเป็นจะต้องมีองค์ความรู้ปรัชญาพื้นฐานทางพุทธศาสนา ดังนั้น พระสอนศีลธรรมซึ่งทำหน้าที่ช่วยเหลือเรื่องการเรียนรู้การสอนนั้นจะต้องมีจิตใจที่ตั้งมั่นด้วยเพื่อเป็นต้นแบบที่ดีและพร้อมที่จะนำพาสังคมไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (ด้านวัตถุและจิตใจ)

นโยบายภาครัฐที่ส่งเสริมให้มีการสอนศีลธรรมในสถานศึกษา พร้อมกับพัฒนาคุณภาพหลักสูตรพระสอนศีลธรรม ในรูปแบบของการผลิตสื่อสร้างสรรค์ ในประเด็น วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร ได้กำหนดมาตรฐานคุณธรรมของพระสอนศีลธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมทักษะ ในประเด็นการนำเข้าสู่บทเรียน ทักษะการอธิบาย ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน และทักษะการสรุปบทเรียน สู่การปฏิบัติที่เหมาะสมต่อการเรียนการสอน สอดคล้องกับ (ศิริศุภร์ ศิริโชคชัยตระกูล, 2564) กล่าวว่า การเตรียมพระสอนศีลธรรมให้มีความพร้อมกับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อพระสอนศีลธรรมต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ (Learning skill) รูปแบบการสอนที่พระสอนศีลธรรมต้องนำพาผู้เรียนไปสู่การบรรลุเป้าหมายเกิดการสั่งสมความรู้ทักษะสมรรถนะ และบุคลิกกับการเพิ่มความฉลาดหรือปัญญา (Intelligence) มีการผลิตสื่อสร้างสรรค์ ด้วยกระบวนการสอน 3 รูปแบบ กล่าวคือ 1) รูปแบบการสอนตผลึก (Crystal-based instructional model) 2) รูปแบบการสอนด้วยวิธีวิจัย (Research-based instructional model) 3) รูปแบบการสอนเชิงผลิตภาพ (Productivity-based instructional model) ซึ่งเป็นรูปแบบการสอนที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ของผู้เรียนได้

2. ผลสรุปการพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรม จะต้องมีการกำหนดแผนงาน โดยร่วมกันระดมความคิดเห็นของทุกภาคส่วน เพื่อให้ได้แผนงานจากคนในพื้นที่ คือโรงเรียนสถานศึกษามีกิจกรรมที่เหมาะสมและดำเนินการอย่างจริงจัง ตั้งแต่เริ่มวางแผนงานการพัฒนาเครือข่ายทีมงาน ให้ครอบคลุมพร้อมที่จะดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ การกำหนดแผนงานเพื่อให้แผนงานที่ออกมาเน้นสอดคล้องกับวิถีดำเนินชีวิตของเด็กนักเรียนในโรงเรียน ให้เกิดเป็นค่านิยมของความเป็นพุทธศาสนิกชนศรัทธา

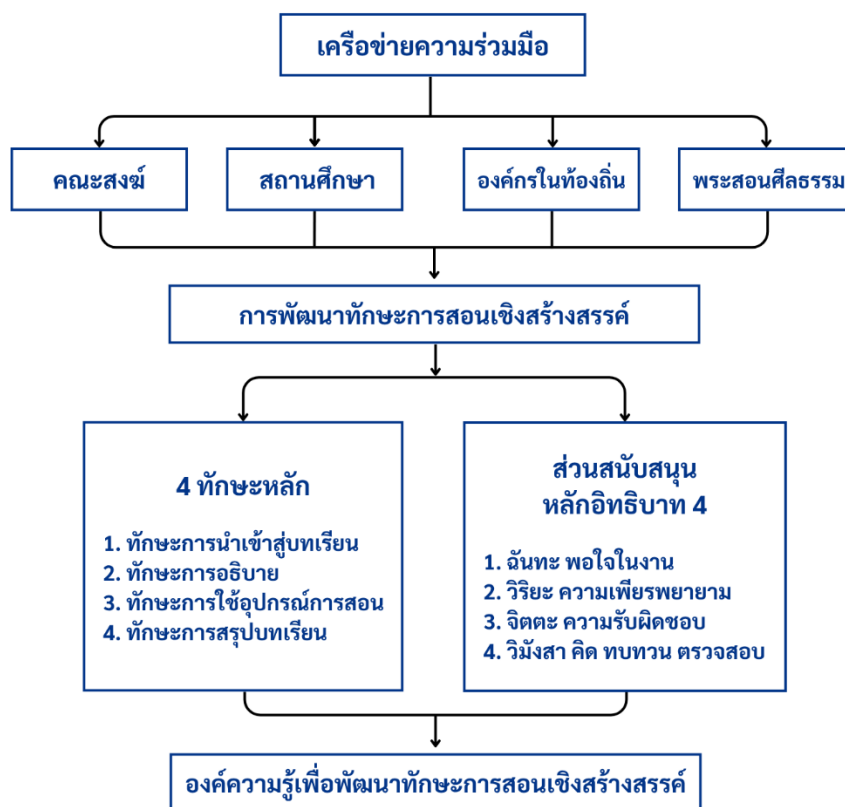
ในคำสอนพระพุทธศาสนา ศึกษาและนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับภูตินันท์ ดาวศรี และคณะ, (2559) กล่าวว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาเป็นลำดับแรก เนื่องจากระบบการศึกษานั้นเปรียบเสมือนเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน และสังคม กล่าวคือ การศึกษาจะพัฒนาคนให้มีค่านิยมของความเป็นพุทธศาสนิกชนศรัทธาในคำสอนพระพุทธศาสนา และนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันตามที่สังคมต้องการ เพื่อให้คนเป็นปัจจัยในการพัฒนาสังคมต่อไป

3. ผลการนำเสนอแนวทางการพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรม

การพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรม ตามหลักอิทธิบาท 4 ในการทำงานซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับพระมหาสังเขย ญาณธโร, (2550) กล่าวว่า หลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในการพัฒนาการเรียนการสอน และสามารถนำเป็นสื่อกระตุ้นส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ ด้วยกระบวนการปลูกหลักคุณธรรมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ซึ่งกำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันได้อย่างมีสติ

ครูพระสอนศีลธรรมนำทักษะการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งได้แก่ 1) “ฉันทะ” คือ ความพึงพอใจรักใคร่ และทำให้การทำงานด้วยความพึงพอใจ การกระทำอย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอนไม่ทอดทิ้งงานและการทำงานต้องยินดี 2) “วิริยะ” ด้วยความขยันต่อการปฏิบัติงาน การสอนธรรมะก็จะทำให้การทำงานการวางแผนงานมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียร 3) “จิตตะ” มีจิตตั้งมั่นตั้งใจในการทำงานด้านการตรวจสอบและนำผลไปประเมินนั้นผู้ดำเนินงานจะต้องมีจิตใจที่จดจ่อมุ่งมั่นไม่ทอดทิ้งงานที่ทำตามหลักเกณฑ์อย่างเต็มความสามารถ และ 4) “วิมังสา” ด้วยความไตร่ตรอง หมั่นสอดส่องดูแลการทำงาน พร้อมทั้งขับเคลื่อนการทำงานเป็นไปตามกำหนด ให้ความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ สอดคล้องกับวรินทร์ ปันงาม, (2550) กล่าวว่า การพัฒนาคุณธรรม ด้วยการจัดกิจกรรมมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ พระสอนศีลธรรมจะต้องเป็นแกนหลัก เน้นการเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีเป็นพฤติกรรมทางสังคม และในประเด็นครูพระสอนศีลธรรมต้องมีหลัก อิทธิบาท 4 กล่าวคือ 1) “ฉันทะ” คือ ความพึงพอใจรักใคร่ในอาชีพการสอน หนังสือ 2) “วิริยะ” มีความขยันต่อการเรียนการสอน 3) “จิตตะ” มีจิตตั้งมั่นในการทำหน้าที่ และ 4) “วิมังสา” รู้จักไตร่ตรอง หมั่นสอดส่องดูแลการทำงาน เน้นการจัดกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนเข้าถึง “หลักธรรม” สำหรับการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตจริงได้อย่างเป็นองค์รวม

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การวิเคราะห์เพื่อการพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรมคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยพบว่าเป็นเครือข่ายความร่วมมือคณะสงฆ์ โรงเรียน สถานศึกษาและพระสอนศีลธรรมในจังหวัดพิจิตรและเกิดการบูรณาการความร่วมมือพัฒนาความรู้และทักษะสร้างสรรค์

ส่วนที่หนึ่ง องค์ความรู้ด้าน “การพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรมคณะสงฆ์ จังหวัดพิจิตร” ประกอบด้วย จำนวน 4 ทักษะ ได้แก่ 1) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน 2) ทักษะการอธิบาย 3) ทักษะการใช้อุปกรณ์การสอน และ 4) ทักษะการสรุปบทเรียน

ส่วนที่สอง คือ กระบวนการดำเนินงานการพัฒนาทักษะการสอนเชิงสร้างสรรค์พระสอนศีลธรรมคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตรที่เป็นกระบวนการทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ ด้วยการจัดโครงการอบรมเสริมทักษะจำนวน 4 ด้าน 1) ทักษะการนำเข้าสู่บทเรียน 2) ทักษะการอธิบายเนื้อหา 3) ทักษะการใช้สื่อและอุปกรณ์การสอน และ 4) ทักษะการสรุปบทเรียน

สรุปการพัฒนาการดำเนินงานของบุคลากรในการพัฒนาโดยใช้หลักอีก 4 ที่มีหน้าที่ในการเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรม ด้านที่หนึ่ง คือ ฉันทะ เป็นการพัฒนาในการดำเนินงานให้มีความรักความพอใจในการทำงาน ด้านที่สอง คือ วิริยะ เป็นการพัฒนาที่ดำเนินงานด้วยความเพียรพยายามในการดำเนินงานอย่างไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคในการดำเนินงาน ด้านที่สาม คือ จิตตะ เป็นการพัฒนาที่ดำเนินงานด้วยความเอาใจใส่มีความรับผิดชอบต่องานที่ตนเองได้กระทำคือมีความรับผิดชอบต่องาน ด้านสี่วิมังสา เป็นการพัฒนาที่ดำเนินงานด้วยความละเอียดรอบครอบ หมั่นพิจารณาตรวจสอบงานที่ตนที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งจะเห็นได้ว่าในแต่ละด้านทักษะจะต้องมีความสอดคล้องกันเป็นกระบวนการพัฒนาในการสอนของพระสอนศีลธรรมได้เป็น

อย่างดี บนหลักธรรมของอิทธิบาท 4 นั้นจึงเป็นการบูรณาการในการใช้หลักอิทธิบาทเพื่อการพัฒนาทักษะพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพัฒนาคน (เด็กและเยาวชน) และสังคมให้มีคุณภาพ ในประเด็นให้โรงเรียนและหรือสถานศึกษาต้องเปิดโอกาสให้คณะสงฆ์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายด้าน “การส่งเสริมพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน”

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

พัฒนาองค์ความรู้ด้านการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารไร้พรมแดน ในแนวทางโลกาภิวัตน์ซึ่งต่างมุ่งเน้นการแข่งขัน ในการสร้างความมั่นคงด้านการเรียนการสอน และเพิ่มโอกาสการศึกษาธรรมโดยใช้ AI เข้ามาเป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ส่งผลการสร้างแรงจูงใจให้กับเด็กและเยาวชน

ด้านการติดตามและประเมินผลพระสอนศีลธรรมจะต้องมีความชัดเจนและถูกต้อง เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับการรับรู้ถึงความต้องการของโรงเรียนสถานศึกษา ในประเด็นนี้ควรมีการทำประชาพิจารณ์ ศึกษาถึงสภาพปัญหา และจัดลำดับความสำคัญ เพื่อให้การดำเนินงานพระสอนศีลธรรมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอนในภาพรวม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้และทักษะทางด้านจิตวิทยาการเรียนการสอน โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดทั้งความรู้และคุณธรรมให้เข้าถึงผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น

2. ควรมีการวิจัยที่เน้นการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยพิจารณาการเชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชน รวมถึงการส่งเสริมทักษะด้านการสื่อสาร การสอนเชิงสร้างสรรค์ และการพัฒนาบทบาทพระธรรมวิทยากรให้สอดคล้องกับความต้องการทางการศึกษาและสังคมร่วมสมัย

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2548). คู่มือการดำเนินงานตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประจำปีงบประมาณ 2548. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2548). คู่มือการดำเนินงานตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปีงบประมาณ 2549. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ฐิตินันท์ ดาวศรี และคณะ. (2559). แนวทางการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 11(1), 59–74.
- บุญหนา จิมาโนง และคณะ. (2551). “การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9” (รายงานการวิจัย). สำนักวิชาการ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น.

- พระมหาสังเขียร ปณฺญาธโร. (2550). “บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา พระครูสุภาจารย์วัฒน์”. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). *ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎกหมวดศึกษาศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- พระวิสุทธิภักทธาดา (ประสิทธิ์ พรหมรส). (2556). *สำนักงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สรุปลานมกรรมส่งเสริมศีลธรรมและประกวดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านพระพุทธศาสนา*. นนทบุรี : เซนปรีนติ้ง.
- สมบูรณ์ สุขसारัญ. (2544). *การพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สวย.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570)*. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง, หน้า 1-143.
- ศิริศุภร์ ศิริโชคชัยตระกูล. (2564). บทบาท การสอนเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ : รูปแบบการสอนสำหรับพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฝ่ายประถมศึกษา (ศึกษาศาสตร์), คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. *วารสารราชพฤกษ์*. 19(1), 1-11.
- วรินทร์า ปันงาม. (2550). *รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนในโรงเรียนวิถีพุทธการศึกษาการปฏิบัติดีแบบข้ามกรณีในจังหวัดอ่างทอง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.